

redigheid veel kleiner dan de achterste. De bloedvaten der hersenen zijn sterk verwijd; de hersenkamers bevatten geen serum; hare wanden liggen tegen elkander aan. De corpora striata zijn zeer sterk gemarmerd. *Het verlengde merg is zeer asymmetrisch van vorm; het regter corpus olivare is veel grooter dan het linker en steekt als een vreemd ligchaam ter zijde der medulla oblongata uit. De sulcus longitudinalis anterior heeft een slingerend verloop, van de brug af aan naar de linker zijde afwijkende, om in de nabijheid van het ruggemerg, naar de regter zijde terug te keeren; de sulcus longitudinalis posterior verloopt in eene rechte rigting en in het midden; in den ventriculus quartus is geene afwijking te vinden. De vliezen van het verlengde merg bevatten eene aanmerkelijke hoeveelheid pigment en zijn leiachtig van kleur.*

De bloedvaten van het ruggemergskanaal bevatten eene overgrootte hoeveelheid bloed.

Het hart is normaal doch door een vrij dik laagje vet bedekt. De longen zijn aan de oppervlakte emphysemateus en in het inwendige bloedrijk.

De lever is groot doch normaal; de milt is zeer groot en hard. Het colon transversum is sterk uitgezet. Al de onderbuiksorganen zijn bloedrijk.

De uterus is vrij groot en verkeert in stadio menstruationis. De ovaria bevatten likteekens van Graviaansche blaasjes en eenige kleine vochthoudende cysten.

AMSTERDAM EN HET HOGER ONDERWIJS.

[Ingezonden 1.]

Wanneer men de stilte en kalmte aanziet, die, sedert de Commissie ter regeling van het Hooger Onderwijs in 1849 benoemd haar advies uitbragt, in ons land heerschen omtrent de belangen en de eischen van dat Hooger Onderwijs, dan zoude men zich gerechtigd wanen te verklaren, dat het Nederlandsch wetenschappelijk onderrigt volstrekt niets te wenschen overlaat. Maar bij nader beziën moet ook de oppervlakkigste beschouwer van den werkelijken stand van zaken weldra tot eene andere bekenenis komen en zeggen: dat in Nederland het Hooger Onderwijs al zeer weinig belangstelling en bij de Regering en bij de volksvertegenwoordiging ondervindt; dat, afgezien van eenige verbeteringen en allernoodzakelijkste uitbreidingen in zijne hulpmiddelen, de staat van het Nederlandsch Hooger Onderwijs *in het algemeen* hoogst bedroevend is en blijft, en door gedeeltelijke verbeteringen niet meer is te helpen. En zelfs ook die verbeteringen en die uitbreiding in sommige hulpmiddelen getuigen niet voor onze Regering, maar pleiten tegen haar, omdat hij, die de zaken ietwat meer van nabij ziet, moet bekennen, dat alleen door een stalen volharding, onafgebroken ijver en lust van menig Hoogleeraar er veel is voorzien en verbeterd; dat de hulpmiddelen van het Onderwijs wel is waar uitbreiding en herziening hebben ondergaan, maar hoe en waardoor? door enkele moedige strijders voor de belangen onzer Akademiën, die niet terugdeinsden voor allerlei moeilijkheden om van hogere magten telkens en telkens eenige offers te vragen, neen! af te bedelen, alsof men om een aalmoes kwam! *Exempla et nomina sunt odiosa!*

Ik spreek niet van geheime dingen. Wat ik daar zeide, weet een ieder, weet elk een die met dat onderwijs ooit in aanraking kwam. En trots die algemeene bekendheid, toch die stilte! Niemand verheft zijne stem meer;

1) Het Comité van Redactie heeft niet gearzeld dit stuk, hoezeer het niet is ondertekend, op te nemen, opdat in dit Tijdschrift de vrije uiting van gedachten over zoo gewichtige onderwerpen niet zou worden belemmerd. Het meent echter bij deze gelegenheid te moeten opmerken, dat de namen der schrijvers aan het Comité moeten bekend zijn en dat de denkbeelden, in die stukken uitgedrukt, geheel voor rekening der schrijvers blijven.

de oude strijders zijn moê, zijn afgetobd door herhaalde teleurstellingen, door de handtastelijke onverschilligheid en flauwheid van hen, die in staat zijn verbeteringen aan te brengen, en zij leggen zich in 's hemels naam bij het fait accompli neêr! Gedaan wordt er niets, gesproken... evenmin, althans niet in het openbaar! O! in het geheim..... En het jongere geslacht? Och! dat is door ons Hooger Onderwijs werkelijk niet belangstellender geworden, flauw en onverschillig reeds van zijn in-trede in de wereld af, maakt het direkt jagt naar welvaart, naar een gemakkelijk, zacht en aangenaam leventje, toont niet de minste belangstelling voor wat men nog altijd hogere morele beginselen of het kweeken der wetenschap noemt. „Wat gaat mij dat aan, dat geeft niets” zeggen zij, en daarmee is het uit.

Maar het kan toch eens gebeuren „dat de lier die sinds lang niet meer ruischte,” dat een strijder van vroeger, hoe wars en moê ook om weder op nieuw in het strijdperk te treden, dat stiltzwijgen, die onhebbelijke stilte afbreekt en toch eens weder het zwaard aangordt, omdat het water tot de lippen is gekomen en men eindelijk zeggen moet: Waarlijk! het *kan* niet langer!

Want *onze* (d. i. van ons medici, ik spreek hier slechts van Geneeskundigen en Geneeskundig Hooger Onderwijs) grieven tegen het Hooger Onderwijs zijn en blijven altijd dezelfde klagten van vóór dertig jaren en nog vroeger. De opsomming dier grieven (jaren geleden zijn zij dikwijls genoeg opgesomd) zou niet anders zijn dan crambe centies recocta!

Dit „het kan niet langer” vond eene gereede aanleiding zich lucht te geven, toen men vernam hetgeen onlangs te Amsterdam met het Hooger Onderwijs is voorgevallen. Zoo als velen deed het ons inderdaad dubbel leed, toen de Amsterdamsche raad in zijne zitting van den 29sten Mei j.l. terug kwam op zijn in September des vorigen jaars genomen besluit: om in Amsterdam het Hooger Onderwijs uit te breiden en te verbeteren. Ons past het niet, zoo min als het ons lust, de oorzaken van deze ongelukkige verandering van gevoelen op te sporen of na te gaan. Maar geenszins kunnen wij ons aan de zijde van hen scharen, die meenen dat de zaak nu voor goed is beslist, en dat hierop niet terug te komen is. Hebben wij het wel begrepen, dan was de meerderheid van den Amsterdamschen

raad niet te vreden met de wijze van uitbreiding en wilde zij niet, dat men met de bestaande Universiteiten in concurrentie trad. Een lid, en bij de vroegere beraadslaging in September meer leden, gaf niet onduidelijk te kennen, dat hij niet tegen het uitbreiden der geneeskundige Faculteit zoude zijn, en dat daaraan inderdaad behoefte in Nederland bestond. Maar wat wij nog vreemder vonden, men heeft het eigenlijk niet gezegd, het is ook niet gedrukt of openbaar gemaakt, maar er werd toch luide genoeg gefluisterd, dat de Regering sterk tegen het gansche plan was ingenomen en de zaak zoo veel zij kon had tegengewerkt. Vreemd inderdaad! Aan de eene zijde laat zij ons Hooger Onderwijs, onze Akademiën meer en meer vervallen, en aan de andere zijde werkt zij pogingen van particulieren, — hier de stad Amsterdam, — om verbeteringen en uitbreiding, aan het Hooger Onderwijs te geven, die voor een nieuw leven moeten getuigen, met hand en tand tegen, in stede van verheugd te zijn over zulke getuigenissen van een nieuw opgewekten geest. Wat 's lands Regering reeds jaren lang als 't ware aan zijn eigen heeft lot overgelaten, neen! dat mag niet verbeterd worden, al kost het haar ook geen enkele roode cent! M. a. w. de Regering zegt: Gij zult slecht onderwijs genieten en niemand heeft er zich meê te bemoeijen!

Te roeijen met de riemen die men eens heeft is een gulden, praktische regel. Wij hebben nu eens in ons klein landje drie Hoogescholen en niet ligt zal er een Minister gevonden worden, die moed genoeg heeft voor te stellen, dit getal te verminderen. Leiden, Utrecht, Groningen kunnen alle even goed godgeleerden, regtsgeleerden en litteratoren enz. vormen. Maar de medici? Men zie slechts de series lectionum dier Hoogescholen in om zich van het gebrekkige van het aldaar te geven onderwijs te overtuigen. Men leze bijv. het Verslag omtrent den staat der Hooge-, Middelbare en Lagere Scholen van 1857/58 en het Verslag der Commissie uit de T. K. der Staten-Generaal belast met het onderzoek daarvan, en later de inlichtingen door de Regering op dit Verslag gegeven, waarin Leiden en Groningen o. a. nog altijd klagen over gebrek aan lijken voor het Hooger Onderwijs, en waarin de Regering zelve erkent „dat het tegemoetkomen aan den wensch der docenten met *onoverkomelijke zwaarigheden gepaard gaat*” (zie dit *Tijdschrift* IV. blz. 29 en 223); waarin Leiden zich beklagt: „over de beperktheid der gelegenheid op het waarnemen van belangrijke ziektegevallen,” enz. enz. Men vergelijk nu nog verder het Verslag van den staat der Hooge-, Middelbare en Lagere Scholen van 1858/59 (in uittreksel, *l. c.* bl. 748), en men zal zien, dat alle drie Faculteiten in ons land niet in staat zijn *voldoend* geneeskundig onderwijs te geven. En dat alles volgt nog uit het geopenbaarde, het gedrukte: maar wat weet men bovendien nog niet wat niet gedrukt is en wat toch iedereen weet, en waarin toch iedereen luide en in stilte verbetering en verandering hoopt. Aan de Hoogleraren kan en mag men het niet wijten, en wij vinden het dan ook tamelijk onbekookt, toen men bij de laatste discussie van het budget van B. Z. in de T. K. der Staten-Generaal klaagde, dat sommige Hoogleraren zich te veel met consulenten ophiielden ten nadeele van hun

onderwijs, en de Minister in zijne Memorie van Beantwoording met die klagt instemde, en die Hoogleraren aan hun plicht wilde doen herinneren. Gesteld het zoude waar zijn, aan wien de schuld? Aan niemand anders dan alweder aan de Regering, die hare ambtenaren, — hier de Hoogleraren, — *dwingt* naar meer en ruimer bestaansmiddelen om te zien dan die de Regering hun wil geven, omdat zij het altijd en immer vergeet, dat in de laatste twintig jaren de behoeften voor het maatschappelijk leven verdubbeld zijn niet alléén, maar dat men ook om te voldoen aan de behoeften om fatsoenlijk en zonder drukkende zorgen te leven, in onzen tijd het dubbele en nog meer moet opofferen van vroeger.

Nog eens, daarin ligt de grond van het kwaad niet. De grond ligt nu eensdeels aan de meerdere eischen, die de wetenschap tegenwoordig mag en moet doen, en anderendeels aan de plaats waar de geneeskundige faculteiten gevestigd zijn. Wij houden al die redeneringen over het nut van kleine klinieken en wat daarmede in verband staat voor versleten; men heeft daar voor tien en meer jaren reeds genoeg over getwist, en wij meenen die gansche quaestie als reeds geheel verouderd te mogen beschouwen. Leiden, Utrecht, Groningen mogen voortreffelijk theoretisch onderwijs kunnen geven, tot het praktisch zijn zij niet voldoende. Men moet zelf zijn opleiding aan eene kleine kliniek genoten hebben, om het verschil goed te voelen. De meest eenvoudige logica wijst den aanstaanden medicus naar eene groote stad met een grooter zielengetal dan onze Akademiesteden, omdat daar meer lijken voor de ontleedkunde, voor de pathologische anatomie, voor de heilkundige operatieleer ter beschikking komen, omdat daar meer zieken en ziekten van allerlei aard voorhanden zijn. En of die stad nu Amsterdam of Rotterdam heet, het doet er niets toe, de natuur der zaak wijst er op. Bij 'slands vertegenwoordiging heeft men herhaaldelijk er op gewezen. Zoo lezen wij bijv. in het *Voorloopig verslag van de T. K. der Staten-Generaal op de wetsontwerpen ter regeling van het geneeskundig bestuur*, ingediend den 20sten Febr. 1859, in § 2 van de *Algemeene beschouwingen over het wetsontwerp, regelende het onderzoek enz.* (zie *l. c.* IV., blz. 579) woordelijk het volgende: „Evenzoo verdiende het naar het oordeel van verschillende leden, allezins overweging, om hetzij reeds **DADELIJK**, hetzij bij de definitieve regeling van het Hooger Onderwijs te Amsterdam en te Rotterdam groote instellingen voor klinisch onderwijs te vestigen, waarbij van hetgeen thans van dien aard aldaar bestaat, welligt veel partij te trekken ware. Zulke instellingen zouden niet enkel voor studerenden, maar ook voor hen, die na het verkrijgen van den Doctorgraad zich voor het staatsexamen voorbereiden, eene uitstekende oefenschool kunnen opleveren,” enz. enz. Men vergelijk nu nog daarmede wat terzelfde plaatse in alinea 3 van V. (*l. c.*, blz. 533) wordt gezegd. Als antwoord op de klagt der Leidsche Faculteit: „dat de gelegenheid tot het waarnemen van belangrijke ziektegevallen aldaar zeer beperkt is,” zegt het *Verslag der Commissie (T. K.) belast met het onderzoek enz.* over het onderwijs over 1857/58: „Dit oordeel (der Leidsche Faculteit) is eene gewigtige bijdrage tot de meermalen, ook nog onlangs in het voorloopig Verslag

der Kamer over de geneeskundige wetten, verkondigde meening, dat het wenschelijk is, te Amsterdam en te Rotterdam groote instellingen voor klinisch onderwijs van Rijkswege te vestigen; eene meening, die niet weinig steun erlangt door de mededeelingen omtrent het onderwijs in de geneeskunde aan het Athenaeum te Amsterdam en omtrent de klinische scholen aldaar en te Rotterdam." Men ziet, de waarheid van ons beweren is zelfs tot in 'slands vertegenwoordiging doorgedrongen. In de Faculteiten, aan de Hoogescholen en bij de Staten-Generaal erkent men het gebrekkige in het geneeskundig onderwijs, en herhaaldelijk heeft men de Regering er op gewezen hoe dit gebrek te herstellen.

Maar ook de Regering zelve stemt er meê in. Althans wij meenen dat men hier van den *minor* tot den *major* mag besluiten en zeggen, dat ook de Regering Amsterdam voor Geneeskundig Onderwijs geschikter houdt, dan één harer Hoogescholen. Immers in eene circulaire door den Minister van B. Z. zeer onlangs aan de Provinciale Geneeskundige Commissiën gezonden, waarin hij kennis geeft van het oprigten van eene Rijks Kweekschool voor Vroedvrouwen te Amsterdam, zegt die Minister: "Vooreerst althans wordt de Rijks Kweekschool voor Vroedvrouwen te Amsterdam gevestigd; zoowel het docerend personeel als ook de ruime gelegenheid tot praktische oefening maakt die stad daartoe zeer gewenscht."

Zou nu de Amsterdamsche Raad na dat alles nog weifelen en van deze vingerwijzingen geen gebruik willen maken en niet de uitbreiding van het Athenaeum voorloopig alléén tot de geneeskundige Faculteit willen bepalen? Het kan niet anders of 's Lands Regering is zedelijk verplicht daartoe de behulpzame hand te leenen. Van concurrentie met de andere Akademiën kan geen sprake zijn, want er is geen concurrentie; er kan alleen sprake zijn van concurrentie met Rotterdam, maar ook die concurrentie zal der wetenschap en hare uitoefening in Nederland slechts voordeel aanbrengen en zorgen dat er geen monopolie voor geneeskundige opvoeding in ons land kan geboren worden.

Evenmin behoeft men beducht te zijn voor te groote financiële offers, hetgeen bij vele Raadsleden, die tegen eene Universiteit waren, zoo zwaar woog. De uitgaven komen hoofdzakelijk op het eenigermate vergrooten van het onderwijzend personeel neder. Amsterdam bezit èn een chemisch èn een physiologisch laboratorium, een zeer goed gebouw voor het praktisch onderwijs in de pathologische anatomie en voor heelkundige oefeningen op het lijk, — en zelfs voor eene goede, uitgebreide natuur-geneeskundige bibliotheek, zoo als ze op geen Akademie nog bestaat, die zonder eenige noemenswaardige onkosten steeds op de hoogte van den tijd kan gehouden worden, zijn de ruimste aanbiedingen gedaan. Wat de gasthuizen voor het klinisch onderwijs nog gebrekkigs mogten hebben, vervalt, omdat, ook zonder de uitbreiding van het onderwijs, men toch tot het bouwen van één groot ziekenhuis heeft besloten. Men vermindere slechts het gevorderde collegiegeld (thans het dubbele van dat aan de Akademiën), make een goed gebruik van hetgeen het geneeskundig Amsterdam sedert de laatste 10 à 15 jaren ten voordeele van aanstaande Geneeskundigen in zoo ruime mate aanbiedt, make de studerende jon-

gelingschap het Amsterdamsche leven noch te omslagtig noch te duur, en de logica der feiten zal en moet eindelijk de overwinning behalen.

Ja, maar het "jus promovendi atque examinandi," dat spook, dat men den ontwerpers van de Amsterdamsche Universiteit steeds heeft voor oogen gehouden? Och, wat nood! Wij kunnen niet gelooven, en het behoort ook tot de onwaarschijnlijkheden dat zij, die dit regt wel bezitten, van dit regt misbruik zullen maken. Gesteld, dat de Regering dit regt aan de Amsterdamsche Geneeskundige Faculteit niet zal willen geven, dan zoude dit èn voor de Amsterdamsche Hoogleeraren èn voor de Amsterdamsche studerende jeugd een belangrijke prikkel zijn om beide hun uiterst best te doen om goed te onderwijzen en goed te leeren. Amsterdam zoude dusdoende ook reeds anticiperen op de invoering van het staats-examen, dat als beginsel vooropstelt dat het niet goed is, dat de leerling uitsluitend door zijn eigen leermeesters worde geëxamineerd. Of men kon. — en men bleef zoo doende nog beter in het principe van het staatsexamen, — de Geneeskundige Amsterdamsche Faculteit het regt geven tot en met het Kandidaats-examen zijn eigene leerlingen te onderzoeken, d. i. daar reeds de zoogenoemde disciplinaire examina invoeren.

Maar ware het niet beter te wachten totdat de wet op het Hooger Onderwijs komt? Waarlijk men kan het ons Geneeskundigen niet kwalijk nemen, wanneer wij ons met zulke voorspiegelingen niet te vreden laten stellen en zeer ongeloovig het hoofd schudden. De anarchische staat van onze eigen huishouding, uit een 32jarig wachten geboren, heeft ons het wachten en hopen wel verleerd! Bovendien gelooven wij niet, dat die wet op het Hooger Onderwijs, al werd zij ook morgen ingediend, veel kans heeft om aangenomen te worden, vooral zoo lang men het in ons land het niet eens kan worden of eene Theologische Protestantsche Faculteit aan 's Rijks Hoogescholen bestaan mag of niet. Het zal met deze wet gaan zoo als met vele soortgelijke. Na het aanbieden en verwerpen van 5 of 6 of nog meer wetsontwerpen, zal eindelijk blijken wat er noodig is om omtrent dit punt eene gewenschte overeenstemming tusschen de verschillende takken der wetgeving te doen geboren worden. En terwijl men daarmede bezig is, gaat het Hooger Onderwijs al meer en meer achteruit. Ons phlegmatisch wachten heeft reeds kwaad genoeg berokkend. En dan deliberrante Senatu.....

En is dus bij nader bezien, — en wij zouden nog veel meer omtrent dit punt in het midden kunnen brengen, — niet alleen geene reden noch enig onoverkomelijk bezwaar, maar de drang der omstandigheden eischt het, dat men te Amsterdam overga tot eene degelijke en loyale uitbreiding van het Geneeskundig Onderwijs aan het Amsterdamsche Athenaeum. Men zoude het Vaderland eene groote dienst bewijzen, in eene werkelijk bestaande behoefte voorzien, — hetgeen met een Universiteit volstrekt niet het geval is, — en Amsterdam den rang in de geneeskundige wetenschappelijke wereld geven, dien het bekleeden mag en moet.